

JEZERO ČAD

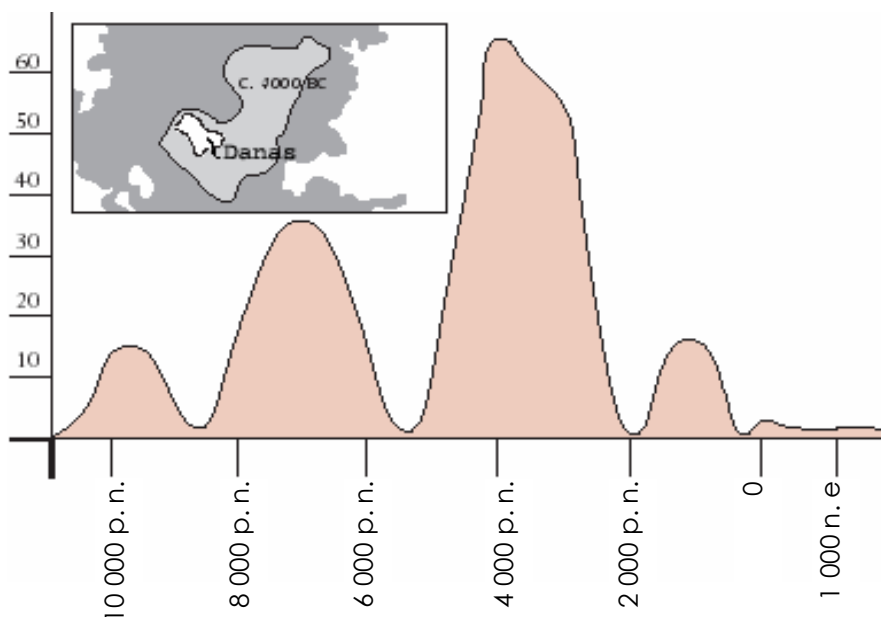
Grafikon A pokazuje promene nivoa jezera Čad u Sahari, Severna Afrika. Jezero Čad je potpuno nestalo oko 20 000 p. n. e., tokom prethodnog ledenog doba. Ponovo se pojavilo oko 11 000 p. n. e. Danas mu je nivo isti kao što je bio 1000 n. e.

Grafikon A

Dubina

Promena nivoa

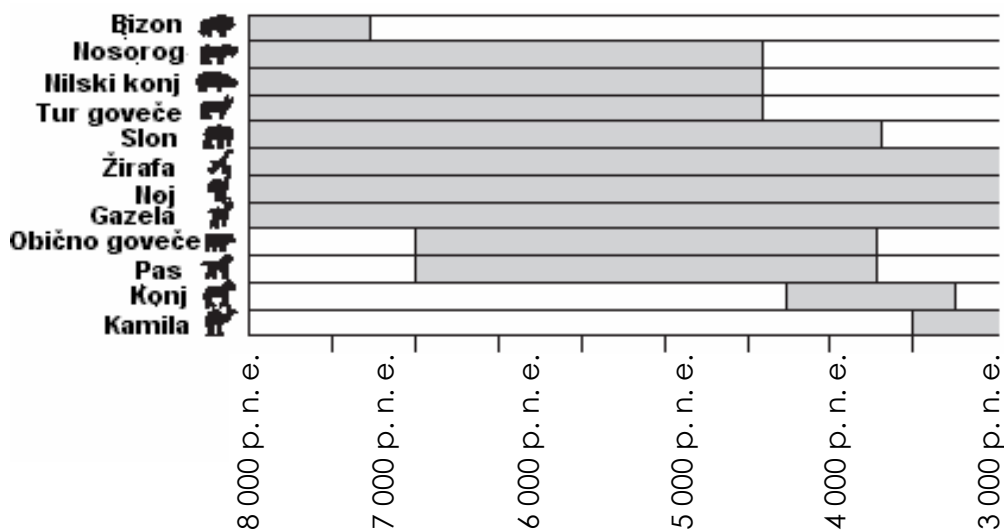
u metrima

Grafikon B pokazuje pećinsko slikarstvo Sahare (drevne crteže ili slike nađene na zidovima pećina) i šemu promene životinjskog sveta.

Grafikon B

Pećinsko slikarstvo u Sahari i šema promene životinjskog sveta

Iskoristi podatke o jezeru Čad da odgovoriš na sledeća pitanja.

478

(N2)

Pitanje 1: JEZERO ČAD

Kolika je dubina jezera Čad danas?

- A) Oko 2 metra.
- B) Oko 15 metara.
- C) Oko 50 metara.
- D) Nestalo je u potpunosti.
- E) Taj podatak nije dat.

540

(N3)

Pitanje 2: JEZERO ČAD

Od koje godine, otprilike, počinje Grafikon A?

.....

.....

600

(N4)

Pitanje 3: JEZERO ČAD***Zašto je autor odlučio da počne grafikon na tom mestu?***

.....

.....

397

(N1)

Pitanje 4: JEZERO ČAD***Grafikon B je zasnovan na sledećoj pretpostavci:***

- A) Životinje naslikane na zidovima pećina nalazile su se u toj oblasti u vreme kada su naslikane.
- B) Umetnici koji su slikali životinje bili su izuzetno vešti.
- C) Umetnici koji su slikali životinje mogli su daleko da putuju.
- D) Nije bilo pokušaja da se pripitome životinje koje su prikazane na zidovima pećina.

508

(N3)

Pitanje 5: JEZERO ČAD

Da biste odgovorili na ovo pitanje, morate da povežete informacije iz grafikona A i B.

Nestanak nosoroga, nilskog konja i tur govečeta sa pećinskih slika u Sahari se desio:

- A) Na početku prošloga ledenog doba.
- B) U srednjem delu perioda kada je jezero Čad imalo najviši nivo.
- C) Pošto je nivo jezera bio u opadanju već 1000 godina.
- D) Na početku neprekinutog sušnog perioda.

GRIP

ACOL Dobrovoljni program imunizacije na grip

Svesni ste, nesumnjivo, činjenice da grip može da napadne brzo veliki broj ljudi tokom zime. On svoje žrtve može da ostavi bolesne nedeljama.

Najbolji način borbe protiv virusa jeste imati zdravo telo i dobru kondiciju. Veoma je preporučljivo vežbanje svakog dana uz ishranu koja uključuje mnogo voća i povrća kako bi se pomoglo imunološkom sistemu da se bori protiv nadirućeg virusa.

ACOL je odlučio da ponudi zaposlenima da dobiju vakcinu protiv gripa, što je još jedan način da se spreči širenje ovog podmuklog virusa među nama. ACOL je organizovao da jedna medicinska sestra izvrši vakcinaciju u samom ACOL-u tokom radnog vremena u nedelji koja počinje 17-og maja. Ovaj program je besplatan i dostupan svim zaposlenima. Učešće je na dobrovoljnoj bazi. Od osoba koje se odluče da prime vakcinu tražiće se da potpišu dokument o saglasnosti sa ovim postupkom, kojim potvrđuju da nemaju bilo kakvu alergiju, te da razumeju kako mogu iskusiti manje propratne efekte.

Medicinski podaci ukazuju da vakcinacija ne izaziva grip.

Ipak, ona može izazvati neke propratne efekte kao što su: umor, blago povišena temperatura i povećana osetljivost na bol u ruci.

Ko treba da dobije vakcinu?

Svako ko je zainteresovan da bude zaštićen od virusa.

Ova imunizacija je naročito preporučljiva za ljude starije od 65 godina. Međutim, bez obzira na godine, vakcinu treba da dobije svako ko ima neko hronično oboljenje, a naročito onaj koji ima oboljenje srca, pluća, bronhija ili ako boluje od dijabetesa.

U jednom kancelarijskom okruženju SVI zaposleni su u velikom riziku da dobiju grip.

Ko ne bi trebalo da dobije vakcinu?

Pojedinci koji su previše osetljivi na jaja, ljudi koji pate od akutno povišene temperature i trudnice.

Konsultujte se sa svojim lekarom ukoliko uzimate neki lek, ili ste prethodno imali reakciju na vakcinu protiv gripa.

Ukoliko želite da budete vakcinisani tokom nedelje koja počinje 17-og maja, molimo vas da se obratite šefu osoblja Fioni Meksvini do petka 7-og maja. Tačan datum i vreme biće određeni prema tome kada medicinska sestra bude dostupna, prema broju učesnika i vremenu koje odgovara većini osoblja. Ukoliko želite da dobijete imunizaciju za ovu zimu, ali ne možete da dođete u dogovoreno vreme, molimo vas da o tome obavestite Fionu. Druga sesija može biti organizovana ukoliko bude dovoljnog broja ljudi.

Radi daljih informacija kontaktirajte Fionu, lok. 5577.

**UŽIVAJTE
U
DOBROM ZDRAVLJU**

Fiona Meksvini, Rukovodilac osoblja u kompaniji koja se zove ACOL, pripremila je ovaj letak sa informacijama za zaposlene u ACOL-u. Pogledaj letak i odgovori na sledeća pitanja.

443

(N2)

Pitanje 1: GRIP

Šta od sledećeg opisuje ACOL-ov program imunizacije protiv gripa?

- A) Svakog dana tokom zime održavaće se časovi fizičkih vežbi.
- B) Imunizacija će biti sprovedena u toku radnog vremena.
- C) Mali bonus će biti ponuđen učesnicima.
- D) Lekar će davati injekcije.

583

(N4)

Pitanje 2: GRIP

Možemo da govorimo o sadržaju nekog spisa (o čemu on govori).

Možemo da govorimo o njegovom stilu (način na koji je napisan).

Fiona je htela da stil ovog letka bude prijateljski i ohrabrujući.

Da li misliš da je uspela u tome?

.....

.....

Objasni svoj odgovor pozivajući se na detalje u izgledu teksta, stil pisanja, slike i druge grafičke prikaze.

542

(N3)

MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA PLAN

Rezultati programa međunarodne organizacije PLAN za finansijsku 1996. godinu.

Region Istočne i Južne Afrike

Zdravo odrastanje

	Egypt	Ethiopia	Kenya	Malawi	Sudan	Tanzania	Uganda	Zambia	Zimbabwe	<i>Ukupno</i>
Zdravstvene ustanove sa 4 sobe ili manje.	1	0	6	0	7	1	2	0	9	26
Zdravstveni radnici obučavani 1 dan.	1 053	0	719	0	425	1 003	20	80	1085	4 385
Deca kojoj su davani dodaci u ishrani više od nedelju dana.	10 195	0	2 240	2 400	0	0	0	0	251 402	266 237
Deca kojoj je davana finansijska potpora radi zdravstvenog/zubnog lečenja.	984	0	396	0	305	0	581	0	17	2 283

Učenje

Nastavnici obučavani 1 nedelju.	0	0	367	0	970	115	565	0	303	2 320
Školske vežbanke koje su kupljene ili dobijene.	667	0	0	41 200	0	69 106	0	150	0	111 123
Školski udžbenici kupljeni ili dobijeni.	0	0	45 650	9 600	1 182	8 769	7 285	150	58 387	131 023
Uniforme dobijene/napravljene/kupljene.	8 897	0	5 761	0	2 000	6 040	0	0	434	23 132
Deca kojoj je pomognuto oko školarine ili stipendije.	12 321	0	1 598	0	154	0	0	0	2 014	16 087
Školske klupe napravljene/kupljene/dobijene	3 200	0	3 689	250	1 564	1 725	1 794	0	4 109	16 331
Izgrađene trajne učionice.	44	0	50	8	93	31	45	0	82	353
Popravljenе učionice.	0	0	34	0	0	14	0	0	33	81
Odrasli koji učestvuju u programu opismenjavanja ove finansijske godine.	1 160	0	3 000	568	3 617	0	0	0	350	8 695

Prebivališta

Toaleti iskopani ili napravljeni.	50	0	2 403	0	57	162	23	96	4 311	7 102
Kuće povezane sa novim sistemom kanalizacije.	143	0	0	0	0	0	0	0	0	143
Bunari iskopani ili unapređeni odnosno izvori na koje je stavljena česma.	0	0	15	0	7	13	0	0	159	194
Novе bušotine.	0	0	8	93	14	0	27	0	220	362
Sistemi pijaće vode zasnovani na gravitaciji.	0	0	28	0	1	0	0	0	0	29
Sistemi pijaće vode unapređeni/popravljeni.	0	0	392	0	2	0	0	0	31	425
Kuće poboljšane PLAI projektom.	265	0	520	0	0	0	1	0	2	788
Novе kuće napravljene za primaоce pomoći.	225	0	596	0	0	2	6	0	313	1 142
Sale za okupljanje ljudi napravljene ili unapređene.	2	0	2	0	3	0	3	0	2	12
Vođe zajednice vežbane 1 dan ili duže.	2 214	95	3 522	232	200	3 575	814	20	2 693	13 365
Kilometri izgrađenih puteva.	1,2	0	26	0	0	0	0	0	5,34	80,6
Izgrađeni mostovi.	0	0	4	2	11	0	0	0	1	18
Porodice sa direktnom korišću od kontrole erozije.	0	0	1 092	0	1 500	0	0	0	18 405	20 997
Kuće u kojima je skoro uvedena struja.	448	0	2	0	0	0	0	0	44	494

Ova tabela je deo izveštaja koji je objavio PLAN, međunarodna organizacija za pružanje pomoći. Ona daje neke informacije o PLAN-ovom radu u jednom od regiona njegovog delovanja (Istočna i Južna Afrika). Pozovi se na podatke iz tabele i odgovori na sledeća pitanja.

486

Pitanje 1: PLAN

(N3)

Šta tabela govori o aktivnosti međunarodne organizacije PLAN u Etiopiji 1996, u poređenju s drugim zemljama u regionu?

- A) Nivo aktivnosti u Etiopiji bio je relativno visok.
- B) Nivo aktivnosti u Etiopiji bio je relativno nizak.
- C) Bio je, otprilike, isti kao u drugim zemljama regiona.
- D) Bio je relativno visok u kategoriji Boravišta, a nizak u drugim kategorijama.

822

Pitanje 2: PLAN

(N5)

1996. godine Etiopija je bila jedna od najsiromašnijih zemalja na svetu.

Uzimajući u obzir činjenice i informacije iz tabele, šta bi po tvom mišljenju moglo da objasni nivo aktivnosti međunarodne organizacije PLAN u Etiopiji u poređenju s aktivnošću te organizacije u drugim zemljama?

705

(N5)

.....

.....

POLICIJA

Naučna oružja policije

Počinjeno je ubistvo, ali osumnjičeni poriče sve. On tvrdi da ne poznaje žrtvu. On kaže da je nije poznavao, da joj nikada nije ni prišao, da je nikada nije ni dotakao...

Policija i sudija su ubeđeni da on ne govori istinu. Međutim, kako to dokazati?

Istražitelji su na mestu zločina sakupili svaki mogući delić dokaznog materijala: vlakna iz tkanina, vlasi kose, otiske prstiju, opuške cigareta... Nekoliko vlasi kose nađenih na jakni žrtve su riđe. I, začudo, izgledaju baš kao vlasi kose osumnjičenog. Ukoliko bi se moglo dokazati da su ove vlasi kose zaista njegove, onda bi to bio dokaz da je on zaista sreo žrtvu.

Svaka osoba je jedinstvena

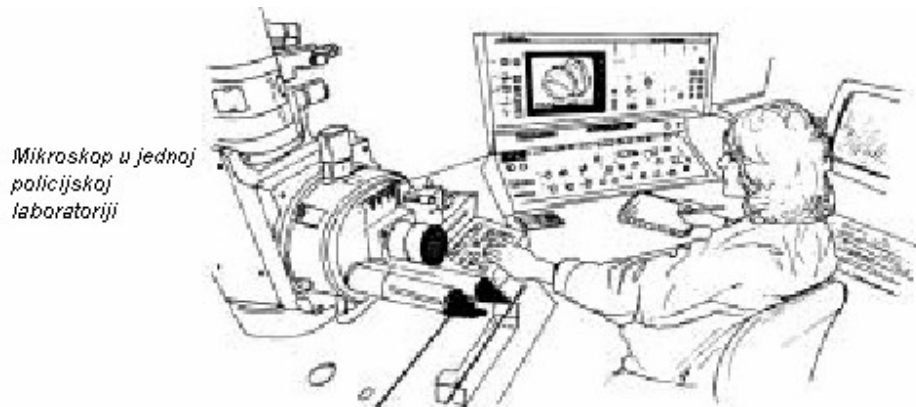
Specijalisti se bacaju na posao. Oni ispituju neke ćelije iz korena ovih vlasi i neke od ćelija krvi osumnjičenog. U jezgru svake od naših ćelija je DNK. Šta je to? DNK je poput ogrlice napravljene od dva izuvijana niza bisera. Zamislite da ovi biseri postoje u četiri različite boje i da su hiljade obojenih bisera (koje čine jedan gen) nanizane po vrlo specifičnom redosledu. Kod svake osobe je ovaj red potpuno isti u svakoj ćeliji tela: u ćelijama korena kose oni su nanizani po istom redu kao i u ćelijama nožnog palca, jetre, stomaka ili ćelijama krvi (krvnim zrnima i pločicama). Međutim, redosled bisera se razlikuje od jedne osobe do druge. Imajući u vidu broj bisera koji su nanizani na ovaj način, gotovo da nema šanse da dvoje ljudi ima istu DNK, sa izuzetkom u vidu identičnih (jednojajčanih) blizanaca. Pošto je jedinstvena za svaku osobu, DNK predstavlja neku vrstu genetske identifikacione karte.

Genetičari su zato u mogućnosti da uporede genetsku identifikacionu kartu osumnjičenog (što se utvrđuje iz njegove krvi) sa onom koju ima osobe riđe kose. Ukoliko je genetska karta ista, onda će znati da je osumnjičeni zaista prilazio žrtvi za koju je rekao da je nikada nije sreo.

Samo jedan komad dokaznog materijala

Sve češće u slučajevima seksualnih nasrtaja, ubistava, krađa ili drugih zločina, policija traži da se uradi genetska analiza. Zašto? Kako bi se pokušalo da se pronađu dokazi o kontaktu između dva predmeta, dve osobe ili jedne osobe i jednog predmeta.

Potvrđivanje takvog kontakta je često veoma korisno za istragu. Međutim, to ne pruža siguran dokaz o zločinu. To je samo jedan komad dokaznog materijala među mnogim drugim.

Mi smo sačinjeni od biliona ćelija

Svako živo biće je sačinjeno od mnoštva ćelija. Jedna ćelija je zaista mala. Za nju se takođe može reći da je mikroskopske veličine jer se jedino može videti uz pomoć mikroskopa koji je uveličava mnogo puta. Svaka ćelija ima ćelijski zid i jezgro u kojem se DNK nalazi.

Genetska šta?

DNK se sastoji od određenog broja gena, od kojih je svaki sačinjen od hiljada „bisera”. Zajedno, ovi geni formiraju genetsku identifikacionu kartu jedne osobe.

Kako se otkriva genetska identifikaciona karta?

Genetičar uzima nekoliko ćelija iz korena vlasi kose nađenih na žrtvi, ili iz pljuvačke ostavljene na opušcima cigareta. On ih potom stavi u odeđeni rastvor koji uništi sve oko DNK ćelije. Onda on to isto učini sa ćelijama iz krvi osumnjičenog. DNK se potom specijalno pripremi za analizu. Posle toga se stavi u specijalni gel i električna struja se propusti kroz taj gel. Posle nekoliko sati, ovo proizvodi linije slične bar-kodu (slične linijama na proizvodima koje kupujemo) koje su vidljive uz pomoć posebne lampe. Bar-kod DNK osumnjičenog potom se poredi sa bar-kodom DNK iz vlasi kose koje su nađene na žrtvi.

515

(N3)

Pitanje 1: POLICIJA

Da bi objasnio strukturu DNK, autor govori o bisernoj ogrlici. Kako ove biserne ogrlice variraju od jedne osobe do druge?

- A) One variraju u dužini.
- B) Redosled bisera je različit.
- C) Broj ogrlica je različit.
- D) Boja bisera je drugačija.

518

(N3)

Pitanje 2: POLICIJA

Šta je svrha odeljka naslovljenog „Kako se otkriva genetska identifikaciona karta“?

Da objasni:

- A) šta je DNK
- B) šta je bar-kod
- C) kako se ćelije analiziraju da se otkrije šema DNK
- D) kako može biti dokazano da je počinjen zločin.

406

(N1)

Pitanje 3: POLICIJA

Šta je glavni cilj autora?

- A) Da upozori.
- B) Da zabavi.
- C) Da informiše.
- D) Da ubedi.

402

(N1)

Pitanje 4: POLICIJA

Na kraju uvoda se kaže: „Međutim, kako to dokazati?“

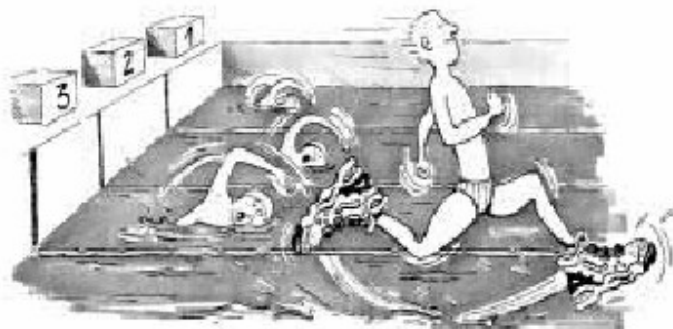
Prema ovom tekstu, istražitelji pokušavaju da otkriju odgovor na ovo pitanje tako što

- A) ispituju svedoke.
- B) vrše genetske analize.
- C) temeljno ispituju osumnjičenog.
- D) ponovo pregledaju sve rezultate istrage.

PATIKE

Osećajte se dobro u svojim patikama

Već 14 godina Centar za sportsku medicinu iz Liona (Francuska) proučava povrede mladih sportista i sportista profesionalaca. Istraživanje je pokazalo da je najbolji put prevencija...i dobre patike.

Udarci, padovi, trošenje i habanje...

Osamnaest odsto sportista uzrasta od 8 do 12 godina već ima povredu pete. Hrskavica članka jednoga fudbalera ne reaguje dobro na potrese, a 25% profesionalaca je samo otkrilo da je to izuzetno slaba tačka. Hrskavica delikatnog zgloba kolena takođe može biti nepopravljivo oštećena i, ukoliko se briga ne povede još od detinjstva (10-12 godina), ovo može dovesti do preranog osteoartritisa (zapaljenja kostiju i zglobova). Ni kuk ne može da izbegne štetu i, naročito kada su umorni, igrači se izlažu riziku preloma, što bi bio rezultat padova ili sudara.

Prema istraživanju, igrači koji su igrali više od 10 godina imaju koštane izrasline bilo na golenici ili na peti. Ovo je poznato kao „fudbalsko stopalo”, deformitet izazvan patikama koje imaju previše savitljive đonove i delove za petu.

Zaštiti, podupri, stabilizuj, apsorbuji

Ukoliko je patika previše kruta, ona ograničava pokrete. Ukoliko je previše savitljiva, ona povećava rizik od povreda i uganuća. Dobra patika treba da zadovolji četiri uslova:

Prvo, ona **mora da pruži spoljašnju zaštitu**: da odoleva udarcima lopte i drugih igrača, da se izbori sa neravninama na terenu, i da u njoj stopalu bude toplo i suvo, čak i kada je mraz i kiša.

Ona mora **da pruža potporu stopalu**, a naročito članku, kako bi se izbegla uganuća, natekline i drugi problemi koji mogu čak uticati i na koleno.

Takođe mora **da pruži igračima dobru stabilnost** kako se ne bi okliznuli na vlažnom tlu ili kako ih ne bi zakočila na površini koja je previše suva.

Na kraju, ona **mora da apsorbuje potrese**, naročito one koje pretrpljuju odbojkaši i košarkaši koji stalno skaču.

Suva stopala

Kako bi se izbegla određena manje bolna stanja kao što su žuljevi ili čak rascep kože ili atletsko stopalo (gljivična oboljenja), patika mora da dozvoljava isparavanje znoja i da sprečava da vlaga ulazi od spolja. Idealni materijal za ovo je koža koja se može impregnirati kako bi se sprečilo da se patika natopi vodom kada prvi put padne kiša.

356

(N1)

PITANJE 1: PATIKE

Šta autor namerava da pokaže u ovom tekstu?

- A) Da se kvalitet velikog broja patika mnogo popravio.
- B) Da je najbolje da ne igrate fudbal ako imate manje od 12 godina.
- C) Da mladi ljudi zadobijaju sve više povreda zbog svoje slabe fizičke spremne.
- D) Da je veoma bitno za mlade sportiste da nose dobru sportsku obuću (patike).

392

(N1)

Pitanje 2: PATIKE***Prema tekstu, zašto patike ne bi smele da budu previše grube?***

.....

405

(N1)

Pitanje 3: PATIKE

Jedan deo članka kaže: „Dobra patika treba da zadovolji četiri uslova.”

Koji su to uslovi?

.....

402

(N1)

Pitanje 4: PATIKE

Pročitajte ovu rečenicu s kraja teksta. Ovde su data dva njena dela:

„Kako bi se izbegla određena manje bolna stanja kao što su žuljevi ili čak rascep kože ili atletsko stopalo (gljivična oboljenja)...” (prvi deo)

„... patika mora da dozvoljava isparavanje znoja i da sprečava da vlaga ulazi od spolja.” (drugi deo)

Kakav je odnos između prvog i drugog dela rečenice?

Drugi deo:

- A) Protivreči prvom delu.
- B) Ponavlja prvi deo.
- C) Ilustruje problem opisan u prvom delu.
- D) Daje rešenje za problem opisan u prvom delu.

POKLON

Koliko već dana, pitala se, sedi ovako, posmatrajući mrku, hladnu vodu kako nadolazi na strmu obalu koja pod njom nestaje. Jedva da može da se priseti početka kiše koja je došla preko močvare sa juga i udarala o okosnicu njene kuće. Potom je i sama reka počela da raste, isprva polako, dok napokon nije zastala kako bi krenula na drugu stranu. Iz časa u čas klizila je niz rukavce i jarke i izlivala se preko niskog tla. Noću, dok je ona spavala, reka je zauzela put i okružila je tako da je ona sada sedela sama, bez čamca koji je voda odnela, u kući koja je izgledala kao komad materijala koga je reka nanela na strmu obalu. Sada je voda doticala čak i potporne grede premazane katranom. I još uvek je voda rasla.

10 Dokle god joj je dosezao pogled, do krošnje drveća gde je nekada bila suprotna obala, močvara je bila prazno more pod kišnom zavesom, dok je reka bila izgubljena negde u njenom prostranstvu. Njena kuća sa brodskim dnom bila je izgrađena da se nosi baš s takvom poplavom, ukoliko ona nastupi, ali je sada bila stara. Možda su daske ispod delimično istrulele. Možda će sajla, koja drži kuću privezanu za veliki hrast, pući i pustiti je da ode nizvodno kuda je otplovio i njen čamac.

15 Niko sada ne može doći. Mogla bi da više, ali ne bi bilo nikakve koristi, niko ne bi čuo. Uzduž i popreko močvare drugi su se borili da spasu ono malo što su mogli, možda čak svoje živote. Ranije je videla celu kuću kako plovi pored njene tako tiho da ju je to podsetilo na sahranu. Kada ju je videla, pomislila je da zna čija je to kuća. Bilo je neprijatno videti je kako pluta mimo nje, ali su vlasnici sigurno pobjegli na više tlo. Kasnije je čula, kako se
20 smrkavalo a kiša postajala jača, urlik pantera uzvodno.

Sada se činilo da kuća podrhtava oko nje poput nečeg živog. Posegnula je da uhvati lampu koja se nagnula da padne sa stola kraj njenog kreveta i stavila ju je između stopala da je učvrsti. Potom se, puckajući i stenjući od napora, kuća izvukla iz glinenog tla, slobodno zaplovila, njišući se poput čepa od plute, i nošena reka, lagano dobila na zamahu. Ona se
25 uhvatila za ivicu kreveta. Njišući se sa jedne na drugu stranu, kuća je otplovila onoliko daleko koliko joj je to dozvolila sajla. Došlo je do potresa i negodovanja stare drvene građe, a potom je usledila pauza. Rečna struja ju je lagano oslobodila i pustila da se vrati nazad, stružući preko svog prebivališta. Ona je došla do daha i dugo vremena sedela, osećajući spore njišuće pokrete. Mrak se provukao kroz neprekidnu kišu kao kroz sito, i ona je
30 zaspala s glavom na ruci, držeći se za krevet.

U neko doba noći krik ju je probudio, zvuk toliko pun patnje da je bila na nogama pre nego što se probudila. U mraku se spotakla o krevet. Zvuk je došao odande, od reke. Mogla je da čuje kako se nešto kreće, nešto veliko što je stvaralo sipeći zvuk koji se rasprostirao. Možda je u pitanju druga kuća. A onda je udarilo, ne čeonu već klizeći duž kuće, gotovo je
35 glačajući. U pitanju je bilo drvo. Slušala je kako se granje i lišće češu o kuću i nastavljaju nizvodno, ostavljajući samo zvuk kiše i zapljuskivanje poplave, zvuke toliko česte da su se činili kao deo tišine. Skupčana na krevetu, gotovo da je zaspala kada se začuo još jedan krik, ovog puta toliko blizu da je mogao biti u sobi. Zureći u mrak, zavalila se unazad u krevet dok njena ruka nije napipala hladni oblik puške. Onda je, zgurena na jastuku,
40 položila pušku preko svojih kolena. „Ko je tamo?” - uzviknula je.

Odgovor je bio ponovljeni krik, ali manje piskav, zvučao je umomo, a potom se prazna tišina približila. Ona se povukla unazad na krevetu. Šta god da je bilo tamo, mogla je da čuje kako se kreće po tremu. Daske su škripale i mogla je da razazna zvuke predmeta koji su bivali oboreni. Bilo je grebanja po zidu, kao da to nešto želi da ga razdere i napravi put
45 unutra. Sada je znala šta je u pitanju. Velika mačka, koju je donelo izvaljeno drvo koje je prošlo pored nje. Mačka je došla s poplavom, predstavljala je poklon.

Nesvesno je prislonila ruku na lice i duž svog zategnutog grla. Puška se ljuljala na njenim kolenima. Nikada pre u svom životu nije videla pantera. Čula je o njima od drugih i čula njihovu riku, poput patnje, u daljini. Mačka je ponovo grebala po zidu, drmajuci prozor kraj
50 vrata. Dokle god bude čuvala prozor i držala mačku pritešnjenu između zida i vode, gotovo

kao u kavezu, sve će biti u redu. Napolju, mačka je napravila pauzu kako bi svoje kandže prevukla preko zarđale žaluzine. Tu i tamo mačka bi zarežala i riknula.

55 Kada se svetlost najzad probila kroz kišu kao kroz neki filter, dolazeći kao neka druga vrsta mraka, ona je još uvek sedela na krevetu, hladna i ukočena. Njene ruke, naviknute na veslanje rekom, bolele su je zbog mirnoće kojom je držala pušku. Gotovo da nije sebi dozvolila ni jedan pokret zbog straha da bi bilo kakav zvuk mogao da ohrabri mačku. Tako ukočena, ljuljala se s pokretima kuće. Kiša je još uvek padala kao da nikada neće prestati. Kroz sivu svetlost je, konačno, mogla da vidi kišom razdraženu poplavu i udaljene krošnje potopljenih stabala, poput oblaka. Mačka se sada nije kretala. Možda je otišla. Odloživši pušku sa strane, skliznula je sa kreveta i pomerila se do prozora bez i jednog zvuka. Još uvek je bila tamo, sklupčana na ivici trema, zureći u hrast, sidro kuće, kao da odmerava svoje šanse za skok na granu koja se nadvijala iznad nje. Sada kada je mogla da je vidi, nije joj se činila tako zastrašujuća. Njeno grubo krzno je bilo čupavo poput grančica, bokovi su joj bili usahli a rebra su se videla. Bilo bi lako ubiti je tu gde sedi, dok joj dugi rep šiba tamo amo. Krenula je nazad da uzme pušku kada se mačka okrenula. Bez i jednog upozorenja, bez čučnja ili napinjanja mišića, mačka je skočila na prozor, razbivši staklo na jednom oknu. Ona je pala unazad, prigušivši vrisak, i, uzevši pušku, opalila je kroz prozor. Sada nije mogla da vidi pantera, ali je promašila. On je ponovo počeo da se šeta. Mogla je na tren da opazi njegovu glavu i greben njegovih leđa dok je prolazio pokraj prozora.

70 Drhteći, povukla se na krevet i legla. Stalan uspavljujući zvuk reke i kiše, te prodorna jeza iscrpeli su njenu nameru. Posmatrala je prozor i držala spremnu pušku. Pošto je već duže vreme čekala, ponovo se približila da pogleda. Panter je već bio utonuo u san, s glavom na šapama, poput neke kućne mačke. Po prvi put od kada su kiše počele želela je da plače, zbog sebe, zbog svih ljudi, zbog svega vezanog za poplavu. Spuštajući se lagano na krevet, navukla je pokrivač preko svojih ramena. Trebalo je da izađe dok je mogla, dok su putevi još uvek bili prohodni ili dok joj čamac još uvek nije bio odnet. Dok se sa pomeranjem kuće ljuljala napred - nazad, jak bol u stomaku ju je podsetio da ništa nije jela. Nije mogla da se seti koliko dugo nije jela. Poput mačke, i ona je bila izgladnela. Lagano otišavši do kuhinje, založila je vatru uz pomoć nekoliko preostalih komada drveta. Ukoliko 80 poplava potraje, moraće da zapali stolicu, možda čak i sam sto. Uzevši ostatke dimljene šunke s tavanice, isekla je debele komade mrkocrvenog mesa i stavila ih u kotlić. Od mirisa mesa koje se pržilo zavrtelo joj se u glavi. Bilo je nešto užeglog keksa, preostalog od prošlog puta kada je spremala hranu, a mogla je da napravi i kafu. Vode je bilo u izobilju.

85 Dok je pripremala hranu, gotovo da je u potpunosti zaboravila na mačku sve dok ona nije riknula. I ona je bila gladna. „Pusti me da jedem”, doviknula joj je, „a onda ću se *postarati* za tebe.” I nasmejala se sebi u bradu. Dok je kačila ostatak šunke nazad na ekser, mačka je riknula snažno iz grla, od čega joj se ruka zatresla.

Pošto je jela, ponovo je otišla u krevet i uzela pušku. Kuća se sada toliko podigla da više nije strugala po obali kada bi rečna struja popustila. Hrana ju je ugrejala. Mogla bi da se otarasi mačke dok je još bilo svetlosti između kišnih kapi. Polako se prikrala prozoru. Mačka je još uvek bila tu. Mjaučući, počela je da se šeta po tremu. Zurila je u nju dugo vremena, neuplašena. A onda, ne razmišljajući o onome što radi, odložila je pušku sa strane i krenula oko kreveta ka kuhinji. Skinula je ono što je od šunke ostalo i, vrativši se preko njišućeg poda do prozora, gurnula je šunku kroz slomljeno okno. S druge strane se 95 čulo gladno režanje i nešto poput potresa od životinje je prešlo ka njoj. Zapanjena onim što je uradila, povukla se nazad u krevet. Mogla je da čuje kako panter kida meso. Kuća se ljuljala oko nje.

100 Kada se sledeći put probudila, znala je da se sve promenilo. Kiša je prestala. Tražila je da oseti pokrete kuće, ali se ona više nije ljuljala. Otvorivši vrata, videla je kroz poderanu žaluzinu jedan drugačiji svet. Kuća se nalazila na obali gde je oduvek i stajala. Nekoliko koraka ispod, reka je još uvek tekla u vidu bujice, ali nije više prekrivala onih nekoliko koraka između kuće i hrasta. I mačka je otišla. Od trema do hrasta i odatle nesumnjivo u močvaru vodili su nejasni tragovi, koji su već nestajali u mekom blatu. A tu na tremu, izgrizeni do beline, bili su ostaci šunke.

Iskoristi priču „Poklon” sa prethodnih strana kako bi odgovorio na pitanja koja slede. (Zapazićeš da su dati brojevi pasusa kako bi ti pomogli u pronalaženju delova na koja se pitanja odnose.)

Pitanje 1: POKLON

Svrha zadatka: razmišljanje i analiza

Format teksta: linearan

Situacija: čitanje za privatnu (ličnu) upotrebu

Ovo je deo razgovora između dvoje ljudi koji su pročitali „Poklon”:

537

(N3)

Pruži dokaz iz priče koji bi potvrdili da svako od ovih sagovornika može da opravda svoje gledište.

Sagovornik 1.....

Sagovornik 2.....

447

Pitanje 2: POKLON

(N2)

U kakvoj situaciji se nalazi žena na početku priče?

- A) Ona je previše slaba da bi napustila kuću posle više dana provedenih bez hrane.
- B) Ona se brani od divlje životinje.
- C) Njenu kuću je okružila poplava.
- D) Reka koja plavi odnela je njenu kuću.

645

Pitanje 3: POKLON

(N5)

je za privatnu (ličnu) upotrebu

Evo nekoliko citata s početka priče u kojima se pominje panter:

539

(N3)

„ U neko doba noći probudio ju je krik, zvuk toliko pun patnje...” (red u tekstu 31)

„ Odgovor je bio ponovljeni krik, ali manje piskav, zvučao je umorno...” (red u tekstu 41)

„ Ona je... čula njihovu riku, poput patnje, u daljini.” (red u tekstu 48)

Uzimajući u obzir ono što se dešava u ostatku priče, zašto se pisac, po vašem mišljenju odlučio da ovim opisima predstavi pantera?

.....

.....

367

(N1)

Pitanje 4: POKLON

„Potom se, puckajući i stenjući od napora, kuća izvukla...” (red u tekstu 23)

Šta se desilo s kućom u ovom delu priče?

- A) Raspala se.
- B) Počela je da plovi.
- C) Udarila je u hrast.
- D) Potonula je na dno reke.

529

(N3)

Pitanje 5: POKLON

Šta je, prema nagoveštaju u priči, bio ženin razlog da nahrani pantera?

.....

.....

.....

603

(N4)

Pitanje 6: POKLON

: čitanje za privatnu (ličnu) upotrebu

Zašto žena kaže „ a onda ću se postarati za tebe” (linija 85)?

- A) Misli da je mačka sigurno neće povrediti.
- B) Pokušava da uplaši mačku.
- C) Namerava da ubije mačku.
- D) Planira da nahrani mačku.

652

(N5)

Pitanje 7: POKLON

Da li misliš da je poslednja rečenica „Poklona” predstavlja odgovarajući završetak?

Obrazloži svoj odgovor, pokazavši razumevanje za odnos poslednje rečenice prema značenju priče.

567

(N4)

.....

.....

.....

NOVA PRAVILA

Uvodnik: Tehnologija stvara potrebu za novim pravilima

NAUKA nađe načina da bude ispred zakona i etike. To se dramatično desilo 1945. sa atomskom bombom, ako se uzme u obzir destruktivna strana života, a i danas se dešava na kreativnoj strani života, sa tehnikama za prevazilaženje ljudske neplodnosti.

Većina nas se radovala zajedno s porodicom Braun iz Engleske kada se rodila Luiz, prva beba iz epruvete. Divili smo se i drugima – nedavno, rođenju zdravih beba koje su nekad bile zamrznuti embrioni i čekaju da budu usađeni u buduću majku.

Upravo oko dva takva zamrznuta embriona u Australiji se podigla bura etičkih i zakonskih pitanja. Trebalo je da se embrioni usade u Elsu Rios, ženu Marija Riosa. Prethodno usađivanje embriona bilo je bezuspešno, i bračni par Rios je želeo još jednu priliku da postanu roditelji. Međutim, pre nego što im je data nova šansa, Riosovi su poginuli u avionskoj nesreći.

Šta je australijska bolnica trebalo da uradi sa zamrznutim embrionima? Da li bi oni mogli biti usađeni u nekog drugog? Bilo je mnogo dobrovoljaca. Da li embrioni na neki način imaju prava na imanje Riosovih koje je veliko? Ili bi trebalo da budu uništeni? Riosovi, naravno, nisu napravili nikakav aranžman, vezano za budućnost njihovih embriona.

Australijanci su osnovali komisiju koja bi proučila ovu temu. Prošle nedelje komisija je predala svoj izveštaj. Embri-

one treba odmrznuti, komisija je saopštila, jer bi donacija embriona nekom drugom zahtevala pristanak onih koji su ih „proizveli“ a takav pristanak nije dat. Komisija je takođe smatrala da embrioni u njihovom trenutnom stanju nemaju niti života niti prava, pa prema tome mogu biti uništeni.

Članovi komisije su bil svesni da se nalaze na klizavom etičkom i zakonskom tlu. Zato su preporučili da se sačeka još tri meseca kako bi javnost reagovala na preporuku komisije. Ukoliko bude velikog protivljenja uništavanju embriona, komisija će razmotriti svoju odluku.

Parovi koji se sada prijavljuju za program oplodnje *in vitro* u bolnici Kraljica Viktorija u Sidneju moraju da naznače šta treba da se uradi sa embrionima ukoliko se njima nešto desi.

Ovo pruža garanciju da se situacija slična onoj u kojoj su se našli Riosovi neće ponoviti. Ali, šta je s drugim kompleksnim pitanjima? U Francuskoj je nedavno jedna žena morala da ide na sud da bi joj se dozvolilo da zatrudni uz pomoć zamrznute sperme njenoga pokojnoga muža. Kako se treba ophoditi prema takvom zahtevu? Šta treba raditi ako majka surogat prekrši ugovor o nošenju deteta i odbije da preda dete koje je obećala da će roditi umesto nekog drugog?

Naše društvo nije uspelo da osmisli pravila za obuzdavanje destruktivnog potencijala atomske energije koja se mogu sprovesti. Mi žanjemo košmarnu žetvu zbog tog neuspeha. Mogućnosti zloupotrebe sposobnosti naučnika da unaprede ili unazade razmnožavanje – mnogostruke su. Etičke i zakonske granice se moraju utvrditi pre no što previše odlutamo.

Iskoristi novinski uvodnik „Tehnologija stvara potrebu za novim pravilima" da odgovoriš na sledeća pitanja.

558

(N4)

Pitanje 1: NOVA PRAVILA

Podvuci rečenicu koja objašnjava šta su Australijanci uradili kako bi pomogli sebi da odluče šta da rade sa zamrznutim embrionima koji pripadaju paru poginulom u avionskoj nesreći.

669

(N5)

Pitanje 2: NOVA PRAVILA

Navedi dva primera iz uvodnog članka koji ilustruju kako moderna tehnologija, kao što je ona koja se koristi za usađivanje zamrznutih embriona, stvara potrebu za novim pravilima.

.....

.....